

Türk Bankacılık Sektörüne Yabancı Sermaye Girişleri Üzerine Bir Değerlendirme

Yrd. Doc. Dr. Cansel OSKAY*
Arş. Gör. Yeşim KUBAR**

Özet

Türkiye de 1980'li yıllarda serbest piyasa ekonomisine geçiş ve liberalleşmenin finansal sektöre yansımaları ülkemizde yabancı bankaların, bankacılık sektörüne girişini hızlandırmıştır. 1980'li yıllarda 4 olan yabancı banka sayısı 1990 yılında en yüksek seviyesine, 23'e ulaşmış, yaşanan 2000 ve 2001 krizleriyle birlikte sektöre giren yabancı banka sayısında azalma yaşanmış, ancak ülkemizde bankacılık sektörünün kar potansiyelinin yüksek olması yabancıların ilgisinin devam etmesine neden olmuştur. Güçlü Ekonomiye Geçiş programının yarattığı olumlu atmosfer yeniden yabancı bankaların ilgisini ülkemize çevirmiş ve 2006 yılı itibari ile yabancı banka sayısı, sektörde artış göstermiştir. Yabancı sermayenin bankacılık sektörüne girişi, hem yerli bankalar açısından hem de ülke ekonomisi açısından, olumlu ve olumsuz etkilere yol açan önemli tartışmalar yaratmıştır. Yabancı sermayenin bankacılık sektörüne girişinin hem yerli bankalar hem de ekonomi açısından olumlu etkiler yaratacağı ortada olmasına rağmen olumsuz etkilerinin daha fazla olabileceği de dikkate değer bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, yabancı bankaların ülkemizi tercih etme nedenleri ve bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin yarattığı olumlu ve olumsuz etkilerin neler olabileceği ekonomik açıdan değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık sektörü, yabancı sermaye, yabancı bankaların olumlu ve olumsuz etkileri, Türkiye ekonomisi.

An Evaluation On Foreign Capital Entry Into Turkish Banking Sector

Abstract

In Turkey passing to free market economy in 1980s and liberalism's reflection on financial sector accelerated the entry of foreign banks into the banking sector. While the number of foreign banks was 4 in 1980s, it caught 23, which is the top level, in 1990 and due to 2000 and 2001 crises, the decrease happened in the number of foreign banks entering the sector; but in our country high profit potential of the banking sector caused the continuing interest of foreigners. The positive atmosphere the program Passing to Powerful Economy created transferred the interest of foreign banks into our country again and the number of foreign banks showed increase in 2006. That the entry of foreign capital into the banking sector will lead to positive and negative effects for both domestic banks and also for the country economy created important discussions. Although it's clear that the entry of foreign capital into the banking sector will create positive effects both for domestic banks and also for economy, the probability that negative effects can be more faces us as a significant situation. So in this study the causes of foreign banks in preferring our country and what the positive and negative effects the entry of foreign capital into the banking

* Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi, canselseymen@hotmail.com

** Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, kubar46@hotmail.com

sector created can be were tried to evaluate in economic viewpoint.

Key Words: Banking sector, foreign capital, positive and negative effects of foreign banks, Turkish economy.

I. Giriş

Bankacılık sektörü, ülkelerin büyüme ve kalkınması için gerekli olan, tasarrufların artırılmasında öncü bir sektör olması nedeniyle tüm ülkeler için önemli ve geliştirilmesi gereken bir sektördür. Ülkemizde Osmanlı döneminden itibaren sınırlı olarak var olan, Cumhuriyetin ilanından sonra gelişme gösterip, çeşitli evrelerden geçen bankacılık sektörü özellikle yirminci yüzyılda teknolojik ve finansal gelişmelere bağlı olarak çarpıcı bir ilerleme göstermiş, sektörde her zaman yabancı sermaye var olmuştur.

Son dönemde, Türkiye'nin ekonomi gündeminin en önemli konularından biri yabancıların özellikle bankacılık sektörüne yaptıkları yatırımlardır. Ülkemizde yabancı girişleri belirli dönemlere kadar çok küçük oranlarda kalmış olsa da, dışa açılma politikalarının yoğunlukla uygulandığı dönemlerde yabancı girişleri önemli oranlarda artmıştır. 1980'li yıllardan itibaren, serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte, Türk mali sistemi yeniden yapılanma sürecine girmiş ve gerek kurumsal gerekse yasal altyapı yönünden mali piyasalarda serbestiyi öngören önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Reform sürecindeki olumlu gelişmeler bankacılık sektörünü de olumlu yönde etkilemiş, bankaların daha rekabetçi bir ortamda çalışmasına olanak sağlanmıştır. Türkiye'nin dışa açılma ve dünya ile bütünleşme çabaları ve dış ekonomik ilişkiler hacmindeki gelişmeler dış ticaret bankacılığını teşvik etmiştir. Dışa açılma politikası bir yandan ülkeye yabancı sermaye girişini teşvik etmiş, diğer yandan, yerli özel sermayeli dış ticaret bankalarının kurulmasını ve yurt dışında şubeleri yaygınlaştırmıştır. 2001 finansal krizi sonrası gerçekleştirilen yeniden yapılandırma programı ise, koşulları yabancılar açısından uygun hale getirdiğinden günümüzde yabancı bankaların sayısı geçmişe göre çok yüksek oranda artış göstermiştir. Türk bankacılık sektöründe, özellikle son dönemde, yabancı sermaye payının giderek artış göstermesi, ülkemiz açısından, olası etkileri üzerinde tartışmalara neden olmuştur.

Bu çalışmada, son zamanlarda tartışmalara konu olan Türk bankacılık sektöründe yabancı sermaye girişlerinin nedenleri ve boyutları üzerinde durularak, giderek artmakta olan yabancı sermayeli bankaların ekonomiye olası etkileri değerlendirilecektir.

2. Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye

Osmanlı Döneminde sarraflık ve bankerlik azınlıkların elinde olduğundan bankacılık faaliyetleri yabancı bankalarla başlamış ve uzun süre onların tekelinde kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacılığın 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası ile başladığı yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Bu dönemde, ülkede faaliyette bulunan yabancıların ve yabancı ülkelerin çıkarlarını korumak amacıyla yabancı bankalar sektörde çoğunluğu oluşturmuştur. Planlı dönemde bankacılık sektörü önemli ölçüde devlet kontrolü ve etkisi altında kalmıştır. Bankaların temel amacı, Beş Yıllık Planlarında yer alan yatırımların gerçekleştirilmesi için finansman sağlamak olmuştur. Bu dönemde yeni yabancı banka kurulmasına izin verilmemiştir. Ülkemizde 1980'li yıllara kadar yabancı sermayeli banka sayısında bir artış olmamasının nedeni, 1960'lı yıllardan itibaren uygulanan ithal ikameci kalkınma stratejisi nedeniyle devletin finans sektörünün kontrolünü tamamen elinde tutmak istemesidir. Bu dönemde sektöre girişler çok sıkı olduğu için ne yabancı ne de yerli, yeni bankaların açılması pek mümkün olmamıştır. Ayrıca 1980'li yıllardaki liberalleşme dönemine kadar, devlet politikası olarak yabancı banka varlığı pek istenmemiştir. Bunun en önemli sebebi, o dönemde tüm dünyada tutucu politikaların uygulanmakta olup, ülkeler arasındaki engellerin çok güçlü olmasıdır. Türkiye 1980'li yılların başından itibaren, dışa açılmaya ve ekonomik büyümeye paralel olarak finansal sistemde yapısal değişiklikler gerçekleştirmiştir. Bu dönemde yerli bankaların sayısı artarken, yabancı sermayeli banka sayısı da artmaya başlamıştır.

Türk bankacılık sektörüne yabancı girişi, 1980 öncesinde, ithal ikamesine dayalı ekonomik bir yapı varken sınırlı kalmış ve sektörün toplam aktifleri içerisindeki payları düşük düzeyde gerçekleşmiştir. 1980'den sonra finansal sistemde rekabetin ve etkinliğin artması, uygulanan serbestleşme politikaları çerçevesinde, yabancı sermaye girişi kolaylaşmış ve önceki dönemlere göre sektöre daha fazla yabancı girişi olmuştur. Bu dönemde bankacılık sektörüne girişin önündeki engellerin azalmasına rağmen, ülkemizde uzun süreli yüksek enflasyon ve istikrarsız yapı, yabancı bankaların sistem içindeki payını pek fazla değiştirememiştir. 1990'lı yıllarda yabancı bankaların payı sektörde yüzde 5'i geçememiştir.

Türk bankacılık sektörü, bugün mali ve kurumsal yapı itibarıyla göz ardı edilemeyecek bir seviyeye ulaşmıştır. Buna rağmen, bankacılık sektörünü, olumsuz etkileyen yapılar mevcuttur. Risk unsurunun varlığı ve ekonominin istikrarsız yapısı sonucu yaşanan krizler, bankacılık sektörünün gerilemesine ayrıca, yapısal önlemlerin alınmasına neden olmuştur.

Yapısal önlemlerin bir sonucu olarak gelişen ve yenilenen sektöre, yüksek kar marjı nedeniyle yabancı sermaye girişi, özellikle 2001 yılında yaşanan kriz sonrası, Demirbank'ın HSBC bank tarafından satın alınmasıyla başlamış ve 2004 yılından itibaren sektöre yoğun bir yabancı sermaye girişi olmuştur. Türkiye'de yabancı bankacılığın yapılandırılması temsilcilikler, şube, muhabir bankalar, acenteler, bağlı kuruluşlar ve iştirakler, konsorsiyum ve ortak girişim bankaları ile başlamıştır. Yabancı sermayenin satın alma ve birleşme şeklinde Türk bankacılık sektörüne girmesi, kısa sürede sektör içindeki paylarının %30'lara ulaşmasına neden olmuştur. Bu oranın daha da artacağı düşünülmektedir.

2.1. Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektörüne Girişlerinin Nedenleri ve Boyutları

Finansal hizmetlerde yaşanan küresel gelişmeler, gelişmiş ülkelerdeki bankalar için özellikle sermaye piyasalarından ve banka dışı kesimlerden gelen çok ciddi bir rekabet baskısı yaratmıştır. Gelişmiş ülkeler açısından finansal hizmetler sektörüne yönelik gelişmeler; küresel rekabet, banka dışı sektörlerden gelen baskı, geleneksel hizmetlerin kar marjlarının düşmesi, sınır ötesi faaliyetlerin cazip hale gelmesi, operasyon giderlerinin düşürülmesi amacıyla ölçek ekonomisi arayışı olmuştur.

Bu baskı, geleneksel hizmetlerin faiz marjının düşmesine ve karlılığın azalmasına neden olmuş, bu da bankaların marka değerini etkilemiş ve bankaları yeni arayışlara itmiştir. Bilgiye, güçlü iletişime, sermayeye ve rekabete dayalı bir sektör olan bankaların sınır ötesi faaliyetlerinin maliyetini düşüren çok önemli gelişmeler; uluslararası bankaları hem yerli piyasada hem de sınır ötesi piyasalarda faaliyetlerini büyütme çabasına yöneltmiştir. Pazar paylarını artırma çabasına giren bankalar hızla artan rekabet altında, gerek ürün bazında gerekse bölgesel bazda ürün yelpazesini genişletmek ve yeni riskler üstlenmek zorunda kalmışlardır. Büyük ölçekli bankalar kendi ülkelerinde doyuma yakın hale gelen pazarın yanında, off-shore bankacılığına ve geliştirmekte olan yeni pazarlara girmeye başlamışlardır.¹

Asya ülkelerinden başlayıp, yayılma riski nedeniyle tüm gelişmekte olan ülke ekonomilerini tehdit eden 1998 krizi ve ülkemizde yaşanan yabancı finansal kaynak sıkıntısı sonrasında 2000 yılında uygulanan reform programı Türk ekonomisinin görünümünü bir süre için güven verici bir hale getirmiş ve bu dönemde yabancı bankaların Türk finans sektörüne ilgilerinde bir artış olmuştur. Hemen sonrasında Kasım 2000 ve 2001 Şubatında peş peşe gelen krizler görünümün değişmesine sebep olmuştur. Fakat yabancı sermayenin Türkiye'de faaliyet gösteren bankalara ilgisi azalmamıştır. Bunun en önemli sebebi ise bankaların değerlerinin oldukça düşmesi ve devralınmasının kolaylaşmış olmasıdır.²

Ülkemizde yabancı bankaların sektöre girmesi genellikle şube açma ya da satın alma şeklinde gerçekleşmiştir. Bu gelişmelerin nedenleri arasında, Türk bankalarının yabancı ortak aramaları,

¹ TBB, Yabancı Bankalar, <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi52/1-yabancibankalar.pdf>

² Nüri Cemhan Sevimeser, *Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Faaliyetleri ve Etkileri, Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2005, s. 40

yabancı bankaların Türk bankalarında pay sahibi olmak istemeleri, Türkiye’de uygulanan ekonomi politikalarının batılı ülkelerce genel kabul görmesi, Ortadoğu pazarlarına yakınlık ve Türkiye’nin dış ticareti gibi nedenler yer almaktadır.³ Bunların yanı sıra yabancı bankaların Türk bankacılık sektörünü tercih etmesinin nedenleri arasında; hem ABD hem de Avrupa’da pazarın doygunluğa ulaşmış olması, gelişmiş ülkelerde kâr marjının çok daralmış olması ve penetrasyon, yani bankayla çalışan nüfusun gelecekte fazla artmayacak olması yer almaktadır.

Türk Bankacılık Sektörü’ne en yoğun ilginin AB-15 ülkelerinden geldiği görülmektedir. Ayrıca Türkiye’nin AB ile üyelik müzakere sürecine girmiş olması, AB kaynaklı sermaye için ek bir teşvik olmaktadır. Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin en önemli nedenlerinden biri yürürlükte bulunan Türk bankacılık mevzuatının gerek Avrupa Birliği direktifleriyle gerekse BASEL-II düzenlemeleri ile uyumlu olmasıdır. Ayrıca Türk bankacılık uygulamaları uluslararası uygulamalara paralel olarak gelişme göstermektedir. Mevcut bankaların fiziki ve beşeri altyapılarının yüksek olması da yabancı ilgisinin artmasında etkili olmaktadır. Yukarıda belirtilen etkenlerden daha önemli olduğu düşünülen bir diğer gerçek de Türkiye’de mali piyasaların yeterli derinliğe sahip olmamasıdır. Dünyada bankacılık sektörünün büyüklüğü, genel olarak GSMH’nin iki-üç katı büyüklüğüne sahipken Türkiye’de bu oranın çok gerisinde bulunmaktadır. Bankacılık pazarının büyüme potansiyeli taşıması, kredi türlerinin ve diğer bankacılık ürünlerinin sınırlı olarak kullanılması yabancıların yatırım iştahlarını arttırmaktadır. Özellikle konut finansmanının yapılan yasal düzenlemelerle teşvik edilmesi ve halen orta gelir gruplarının kredilendirilmemesi karşısında yabancı bankaların bu alana yoğunlaşması beklenmektedir. Son olarak yabancı ilgisinde etkili olan bir husus da reel faizlerin yüksek olmasıdır.⁴

Tablo 1’de görüldüğü gibi Türkiye’de 1980 den günümüze kadar geçen sürede toplam sektör içerisinde yabancı sermayeli bankaların sayısı yıllar itibariyle değişkenlik göstermektedir. 1980 yılında 4 olan yabancı sermayeli banka sayısı 2000 yılı sonu itibariyle 21, 2006 yılı sonu itibariyle 15 olmuştur. 2007 yılı Aralık ayı verilerine göre ülkemizde faaliyette bulunan yabancı banka sayısı 18’e yükselmiştir. Yabancı sermayeli bankaların toplam aktiflerinin sektör içindeki payı 2004 yılı sonu itibariyle %5’in altındayken, 2006 yılında %13 yükselmiştir. 2007 yılında ise bu oran %1 artarak %14 olmuştur.

Tablo 1: Türkiye’de 1980 ve Sonrası Dönemde Yabancı Banka ve Şube Sayıları

	Yabancı		Bankalar	Toplam	Sektör	
	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1980	4	105	1842	43	5954	125312
1981	6	123	2034	45	6244	126564
1982	9	127	2453	48	6353	131396
1983	10	113	2603	45	6281	133455
1984	13	117	2769	47	6202	134456
1985	15	120	2652	50	6268	138201
1986	17	117	2901	55	6348	143376
1987	17	104	2721	56	6417	148995
1988	19	106	2810	60	6528	151262
1989	21	106	2929	62	6593	153067
1990	23	113	3012	66	6560	154089

³ Vesile Çakar, *Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri*, <http://www.tcmb.gov.tr/kutup-hane/TURKCE/tezler/vesilecakar.pdf>

⁴ Levent Çağlayan, *Bankacılıktaki Yabancılaşmayı Nasıl Anlamalı?*, [http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=65\(21/10/2007\)](http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=65(21/10/2007)).

	Yabancı		Bankalar	Toplam	Sektör	
	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1991	21	108	3011	65	6477	152901
1992	20	109	3010	69	6206	146823
1993	20	108	2408	70	6212	143983
1994	20	105	3256	67	6087	139046
1995	18	104	2985	68	6241	144793
1996	18	104	3170	69	6442	148153
1997	18	116	3799	72	6819	154864
1998	18	115	4051	75	7370	166492
1999	19	121	4185	81	7691	173988
2000	18	117	3805	79	7837	170401
2001	15	233	5395	61	6908	137495
2002	15	206	5416	54	6106	123271
2003	15	211	5430	51	5968	122964
2004	13	209	5880	48	6106	127163
2005	13	393	10610	47	6247	132258
2006	15	1072	25794	46	6849	143143
2007	18	1741	36707	46	7618	158559

Kaynak: Anıl Gürçay Dede, *Türk Bankacılık Sektörünün Yapısal Dönüşüm Sürecinde Yabancı Sermayeli Bankaların Etkisi*, s. 34, 2007 Aralık Verileri TBB.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, yabancı bankaların sayısı giderek azalırken şube ve istihdam edilen personel sayıları bazı yıllar dışında sürekli olarak artış göstermiştir. 2005 yılında gerçekleşen satışların sonucu olarak yabancı bankaların şube sayısı 679 artarak 1072'ye ulaşmış, 2007 yılında ise 1741 olmuştur. Personel sayısı 2005 yılında 10.610 iken 2006 yılında 25.794 seviyesine yükselmiştir. 2007 yılında ise personel sayısı yine artış göstermiş ve 36707'ye yükselmiştir.⁵ Eylül 2007 itibariyle toplam 50 bankamızın, İMKB'de işlem gören bankaların yabancı elindeki hisseleri de dikkate alındığında 26 bankamızda yabancı sermayenin payı yüzde 50'nin üzerine çıkmıştır.⁶

Ülkemizde satışı gerçekleştirilen bankalara göz atacak olursak aşağıdaki gibi bir sıralama yapmak mümkündür.

Türkiye'de yabancılara satışı gerçekleştirilen bankalar:⁷

- Demirbank Eylül 2001'de, 350 milyon Dolar karşılığında HSBC'ye,
- TMSF bünyesindeki Sitebank Aralık 2001'de, Yunan NovaBank'a,
- TEB'in % 50'si Şubat 2005'de, 217 milyon Dolar'a Fransız BNP Paribas'a,
- % 57,4'ü TMSF'ye ait olan Yapı Kredi Bankası (YKB) 2005 yılında, 1 milyar 182 milyon Euro karşılığında Koçbank'a,
- Dışbank'ın % 90'ı Nisan 2005'de, 880 milyon Euro'ya karşılığında Hollanda-Belçika sermayeli Fortis Bank'a,
- Garanti Bankası'nın % 25,5'i Ağustos 2005'de, 1 milyar 556 milyon Dolar'a karşılığında ABD, GE Consumer Finance (GECF)'a,

⁵ Anıl Gürçay Dede, *Türk Bankacılık Sektörünün Yapısal Dönüşüm Sürecinde Yabancı Sermayeli Bankaların Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Temmuz 2007, s. 33-34.

⁶ 26 bankadayabancı payı yüzde 50'yi aştı, http://www.cnnturk.com/EKONOMI/GENEL/haber_detay.asp?PID=40&haberID=406116 (21/10/2007).

⁷ Dilek Filiz Fidanoğlu, *Türk Bankacılık Sistemi Yok Oluyor*, (TUSAM), <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=617&sayfa=23>, (8.10.2007).

- C Kredi ve Kalkınma Bankası'nın % 58'i, 2005 yılı sonunda, 113 milyon Dolar'a İsrail Bank Hapoalim'e,
- Finansbank'ın % 46'sı Nisan 2005'de, 2 milyar 291 milyon Euro'ya Yunan National Bank of Greece'e (NBG),
- Tekfenbank'ın % 70'i Mayıs 2006'da, 260 milyon Dolar'a Yunan EFG Eurobank'a,
- Denizbank'ın % 75'i Mayıs 2006'da, 2,4 milyar Dolar'a satıldı, Fransız-Belçika ortaklığı Dexia'ya,
- Şekerbank'ın % 34'ü Haziran 2006'da, 425 milyon YTL'ye Kazakistan'dan Bank Turan Alem'e (Şekerbank satışının en büyük özelliği, bir Türk bankasının ilk kez Orta Asya'dan bir bankaya satılmış olmasıdır.)
- Adabank'ın % 99,99'u 45 milyon 100 bin YTL'ye, Kuveyt merkezli The International Investor şirketine satılmıştır.

Bu satış işlemlerinin gerçekleşmesi sonucu, ülkemizde yabancı sermayeli banka sayısı 15 olurken bankacılık sektörü içerisinde toplam aktifler içinde yabancı sermayeli bankaların payı %13,1 olmuştur. İstihdam edilen personel olarak sektör içerisinde yabancı sermayeli bankaların payları %18, şube payları ise %15 olarak gerçekleşmiştir.

Bankacılık sektöründe yabancı sermayenin ülkemizdeki payı %33'tür. Ancak Oyakbank, Ziraat Bankası, Halk Bank ve Vakıfbank'ın, bankacılık sektörünün lokomotifi durumundaki bu bankaların gündemde olan satışlarının gerçekleşmesi yabancı sermaye oranının ülkemizde %60'ün üzerine çıkmasına neden olacaktır. Türkiye'de yabancı sermayeli bankaların 9 tanesi AB, 2 tanesi ABD, 1 tanesi Bahreyn, 1 tanesi İran, 1 tanesi Libya, 1 tanesi Pakistan kaynaklıdır.

3. Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektörüne Girişinin Etkileri

Ülkemizde yabancı bankalar, bankacılık sektörünün aktif yapısı içerisinde yüksek bir paya sahip olmamasına rağmen sektörde olumlu ve olumsuz etki yaratmaktadırlar. Bankacılık sektöründe giderek artan yabancı katılımı, rekabeti güçlendirirken bankalar dışındaki sigortacılık işleri, emeklilik fonları, leasing ve factoring şirketleri gibi mali kuruluşların da önemli bir büyüme performansı göstermesinde etkili olmuşlardır.⁸

Yabancı bankalar, sektördeki elemanları kendilerine çekmekte, bu kişilerin birikim ve tecrübelerini artırarak, onlara yüksek ücret ve iyi sosyal statüler sağlamaktadırlar. Bu durum ilk etapta ulusal bankaları eleman sıkıntısı ile karşı karşıya bırakmakta, ancak uzun vadede sektörde birikimli insan gücüne sahip bir bankacılık sektörü oluşturmaktadır.⁹

3.1.Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektörüne Girişinin Olumlu Etkileri

- Ülkeye yabancı sermayenin ve yatırımların girmesini artırarak ve hızlandırarak, ödemeler bilançosunu iyileştirici bir etki yaratması,
- Yabancı bankaların bankacılık sektöründe rekabet sağlayarak yerel bankaların etkinliğini artırması,
- Finansal denetim ve yaptırım yetersizlikleri gibi altyapı eksikliklerinin giderilmesi konusunda yardımcı olması,
- Ulusal bankaların yabancı sermaye piyasalarına girişini kolaylaştırması,
- Ülkelerin dış sermaye piyasalarına açılmalarını sağlaması,
- Bankacılık ürünlerinin kullanımı, ülkeye yeni teknolojilerin girmesi ile ülkenin kalkınması,¹⁰

⁸ Bankacılık Sektöründe Risk Oranı Yükseldi, <http://www.sabah.com.tr/2007/11/03/haber,6434927F0123457884295DD4B22952C7.html>

⁹ Vesile Çakar, a.g.m., s. 43.

¹⁰ Bankacılığın Gelişimi ve Türkiye de Yabancı Bankacılık Sistemi, http://www.anadoluhaber.net/doc_file/yabancibankalar.doc

- Fiyat ve kalitede rekabet ortamı yaratarak sektörün kendini yenilemesi ve rekabet ortamına ayak uydurmasını sağlaması,
- Ulusal bankaları klasik bankacılık anlayışından bireysel bankacılık anlayışına yöneltmesi,
- İleri teknoloji kullanımı, hızlı hizmet, ürün çeşitliliği yaratarak ulusal bankaların modernizasyona ve rasyonalizasyona neden olması,
- Az personel ve ileri teknoloji kullanımı ile verimli çalışma ortamı yaratması,
- Getirdiği yeniliklerle birlikte eğitim konusuna önemli katkılarda bulunması yer almaktadır.

3.2.Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektörüne Girişinin Olumsuz Etkileri

- Sermaye kaçışına sebep olmaları,
- Kar transferi gibi nedenlerle dış açığı artırmaları,
- Mali göstergeleri iyi olan müşterileri seçmeleri ve küçük işletmelere kredi açmakta isteksiz davranmaları,
- Kriz dönemlerinde faaliyetlerini durdurup ülkeyi terk etmeleri,
- Yerli bankaların kredi kalitelerini bozmaları,
- Yabancı bankalar gelişmiş ürün ve hizmet yelpazesıyla yerel piyasanın en kârlı alanlarına girerken ulusal bankaların daha çok riskli sektörlerle çalışmalarına neden olmaları,
- Yerel piyasaya bağlılık hissetmemeleri,
- Sınır ötesi finansal işlemlerin karmaşık hale gelmesi ve uluslararası bankaların denetiminin güçleşmesi,
- Yerli bankalar üzerinde rekabet baskısı yaratarak, yerli bankaların rekabet maliyetlerini artırarak, bir uyum sağlama maliyetinin ortaya çıkmasına yol açmaları,
- Devletin taleplerine karşı daha az esnek davranarak, devletin kontrolünün azalmasına yol açmaları yer almaktadır.¹¹

Yukarıda sıralanan olumsuzlukların yanında bankacılık sektöründe yabancı payının artması, BASEL II düzenlemelerinin de yürürlüğe girmesiyle ülkemizde faaliyet gösteren yabancı bankaların riske göre fiyatlama yaparak “iyi müşterileri” kredilendirmesine bu durumda yerli bankaların kredibilitesi düşük olan işletmeleri kredilenmesi gibi bir duruma neden olabilecektir. Bankacılık sektöründe yabancı payının artması karşısında tereddüt edilen konulardan bir diğeri söz konusu bankaların yurtdışındaki ana ortaklıklarına fon aktarabilecek olmalarıdır. Yabancı sermayenin yaratacağı olumsuzluklar arasında yer alan önemli bir nokta da, ekonomi resesyona girdiğinde veya makro göstergelerde dalgalanma yaşandığında yabancı menşeli bankaların nasıl bir davranış sergileyecekleridir. Güney Amerika ülkelerinde yaşanan tecrübe bu açıdan dikkatle izlenmesi gereken bir olaydır. Yabancı bankalar ekonominin iyi gittiği zamanlarda kredi musluklarını sonuna kadar açmakta, kredi kullanımlarında gayet cömert davranmaktadırlar. Ancak ekonomide yaşanan dalgalanmalarda veya daha ciddi krizlerde kullandırılan kredilerin çağrılması da dahil, kredi kullanımlarını oldukça azaltmaktadırlar. Böylece resesyona giren ekonomi, kredi pazarının daralmasıyla çarpan etkisi şeklinde dalgalanmanın boyutu artmakta ekonomik büyüme daha da düşmektedir.¹²

4. Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektörüne Girişinin Değerlendirilmesi

1980-1997 yılları arasında finansal liberalizasyon, bankacılık sektörüne giriş konusundaki engellerin kaldırılması ve faiz oranlarının kontrol edilmesinden vazgeçilmesi, Türk bankacılık sistemine yeni yabancı ve yerli banka girişini özendirmiştir. Artan yabancı katılımıyla birlikte yerli bankaların net faiz marjının, aktif getirisinin ve kişi başına giderlerin düşmesi söz

¹¹ ATO, *Paranın Yabancı Damatları Raporu*, 2006, <http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=430>.

¹² Levent Çağlayan, a.g.m., http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=65 (21/10/2007).

konusu olmuştur. Dolayısıyla, ölçek olarak küçük olmasına rağmen yabancı girişi rekabet baskısı yaratmaktadır. Öte yandan, yabancı bankalar, finansal ve operasyonel planlama, kredi analizi ve pazarlama, beşeri sermaye açısından Türk bankacılık sektörüne katkı sağlamaktadır.

Türk bankacılık sektörüne yabancı katılımının muhtemel faydaları ve sakıncaları olabileceğini belirtmekle beraber, Türk bankacılık sektörüne yabancı katılımının tarihsel olarak küçük olduğunu, bu nedenle yabancı bankaların Türk bankacılık sektörünün oligopolistik yapısını ve yüksek konsantrasyonunu fazla etkileyemediklerini belirtebiliriz. Diğer yandan kriz dönemlerinde, yabancı bankaların kaynaklarını krizin etkilerini en aza indirecek şekilde kullanmadıklarını, tam aksine krizleri tetikleyici yönde faaliyet gösterdiklerini ve bu nedenle bankacılık sektörüne doğrudan yatırımların (fiziksel girişin) daha önemli olduğuna dikkat çekebiliriz.¹³

Yerli bankaların yabancılara satılması, Türkiye hakkındaki gizli bilgilerin yabancı güçlerin eline geçmesine neden olabilecektir. Bankalarda ülkenin reel sektörü, tarımı, sanayi, hizmet sektörü, şirketleri, hane halkları ve bireyleri hakkında önemli bilgiler mevcuttur. Bu bilgiler sayesinde kimin ne kadar geliri olduğu, harcamaları, servet miktarı ve bileşimi, kişilerin ve kurumların finansal varlık profili kolayca öğrenilmektedir. Bunları ele geçiren küresel sermaye söz konusu stratejik bilgilere de ulaşmış olacaktır. Bu bilgileri, ekonomik ve ticarî, hatta siyasî amaçlarla, her türlü işlerini yürütürken, başka şirketleri satın alırken, Türkiye hakkında strateji oluştururken, ülkemiz aleyhine kullanmalarına neden olabilecektir.

Yabancılaşma bütün ekonomiye yayılarak bankaların yanı sıra, aracı kurumların, sigorta ve "leasing" sektörünün, kısacası finansal sektörün de ağırlıklı olarak yabancı veya küresel sermayeli bir karakter kazanmasına yol açarken, bu durumun hızla ekonominin diğer sektörlerine de bulaşmasına neden olacaktır. Dolayısıyla finansal sektörle ilişkisi olan her alanı ve herkesi etkisi altına alabilecektir. Diğer bir ifadeyle, finansal sektörde başlayan yabancılaşma, kendini diğer sektörlerde ve bütün ekonomide gösterecektir. Ekonomi kendi öz dinamiğinden yoksun kalabilecektir.

Yabancı bankaların artması ulusal politikaları engelleyebilmekte, bankalar yabancılaştıkları ölçüde ulusal politika uygulanmasına kayıtsız, hatta karşı olabilmektedirler. Bankalar siyaseti etkilemek ve istedikleri zemini oluşturmak için medyayı kullanmakta ve bu sayede piyasa koşullarını ve beklentilerini kendi lehlerine doğru yönlendirmekte, buldukları ülkenin, iç ve dış politikasında belirleyici rol oynayabilmektedirler. Ancak bu belirleyicilikte çok yüksek olasılıkla Türkiye'nin çıkarları değil, yabancı güçlerin, ülke ve şirketlerin çıkarları ön planda tutulmaktadır.

Yabancı sermayeli bankalar ulusal şirketleri dışlayarak şirketlerin kendi öz ülkelerinde yabancı muamelesi görmelerine neden olmakta, önceden yurtdışında yarıştıkları rakipleri ile artık kendi ülkelerinde yarışmak zorunda kalmaktadırlar. Daha önce firma patronu olanlar, yabancı firmaların taşeronluğuna dönüşmektedir. Çünkü bankaların yabancı veya küresel sermayeli hale gelmesi davranışlarının değişmesine neden olarak, verdiği hizmetleri ve bunun karşılığında aldığı komisyonları farklılaştırmaktadır. Bu durum bankaların yeni maliyetleri hizmetlerine yansıtılmalarına neden olmaktadır. Hazine kâğıtlarına yatırım yerine, kredi vermeyi ön plana çıkarabilmekte daha risk temelli bir tavır ortaya koyabilmektedirler. Bunları yaparken de mevcut müşterilerine yönelik davranışlarını yabancılaştırarak en iyilere odaklanmakta, kredi riski yüksek olan şirketleri göz ardı etmektedirler.

Yabancı sermayeli bankalar millî kaynakları ülke dışına aktarmaktadırlar. Bu olayın üç yönü vardır: Kâr transferi, kredilendirme ve cari açık.

Kâr Transferi: Yabancı bankalar kazandıkları yüksek gelirleri, genellikle dövize çevirerek yurt dışına transfer ederler. Bu, ülke dışına kaynak çıkışına neden olmaktadır. Böylece, zaten dış borç faizi için kaynak kaybederken, buna bir de bankaların kâr transferleri eklenmiş olmaktadır. Türkiye'de en yüksek faizi yabancı bankalar almaktadır.

Kredilendirme: Banka satışıyla, kredilendirme imkânı yabancıların eline geçmektedir. Bu durumda, o ekonominin tasarrufları başka bir ülkenin ekonomisinin geliştirilmesinde

¹³ Bankacılık sektörüne yabancı girişi, a.g.m.

kullanılmaktadır. Bu nedenle gelişmekte olanlar hariç hemen her ülke bankacılıkta yabancı sermayeyi iki açıdan sınırlandırmıştır: Genel bankacılığa yabancıların hâkimiyeti açısından, Kullandırılan kredilerin başka ülkelere kaydırılması açısından.

Cari Açık: Yabancıların yurt içinde üretilen gelir ya da tasarrufu kendi merkezlerine aktarması, cari açığı olumsuz etkilemektedir. Yabancılar bugün banka almak için para getirir, bu durum cari açığın kapanmasına neden olur ancak yarın, aynı yabancılar kâr transfer ederek cari açığın daha çok artmasına sebep olmaktadır. Türkiye'ye gelen yabancı sermaye "gelirin yurt içinde yaratıldığı dört sektörde yoğunlaşma eğilimi göstermektedir. Bu sektörler toptan ve perakende ticaret, elektrik üretim ve dağıtımı, telekom iletişim ile bankacılık sektörüdür. Bu sektörlerin ortak özelliği, yaratılan gelirin ya da tasarrufların yurtiçinde yaratılıyor olmasıdır. Dolayısıyla bankacılıkta dış âlemden sağlanan ihracat geliri yoktur. Yapı böyle oldukça yabancılar yurtiçinde üretilen gelir ya da tasarrufu kendi merkezlerine aktarmaktadır. Bu da cari açığı olumsuz etkilemektedir.

Yabancı bankalar kriz çıkınca kaçarak, mevcut krizi büyötmektedir. Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu bir tehlike de şudur: Bir kriz dönemine girilince, yabancı banka yükümlülüklerini ülke halkının sırtına yıkıp yurt dışına kaçabilmektedir. Banka elindeki mevduatı dövize çevirip dışarıya transfer etmekte, varlıklarını dışarıda oldukları için, kurtarmaktadırlar. Yabancı bankaların ülke dışına döviz transfer etmesi krizi daha da hızlandırmakta, devalüasyon getirmekte ve krizin büyümesini neden olmaktadır.

Yabancı bankalar bankacılık sisteminin oligopole dönüşmesine neden olmaktadır. Buldukları ülkeyi siyasî ve ekonomik krizler öncesinde ve sırasında terk etme riskleri vardır. Bu risk finansal aracılık hizmetlerinde çok düşüşlere yol açmaktadır. Artan rekabet, önce yerlileri aşırı riskli alanlara daha sonrada sektör dışına itmektir. Böylece bankacılık sistemi tam bir 'oligopol'e dönüşmektedir.¹⁴

5. Sonuc

Ülkemizde bankalar dışında gelişmiş, mali araçların bulunmaması ve sermaye piyasasının yeterince derin olmaması sebebiyle, bankacılık sektörü, mali sistemimizin temelini oluşturmakta, tasarruflarının toplanması ve kullanıcılara dağıtılmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Ülkemizde bankalar sadece yurtiçi kaynakların toplandığı ve kullandırıldığı bir sektör değil aynı zamanda yurt dışı kaynakların da önemli bir kısmının sağlandığı sektördür. Bu nedenle güçlü ve istikrarlı bir ekonomik yapı için, bankacılık sektörünün sorunsuz bir şekilde işleminin sağlanması çok önemli ve gereklidir.

1980'li yıllarda başlayan liberalizasyon süreci ve yapısal değişiklikler bankacılık sektörünün ve mali sistemin gelişmesini ve büyümesini sağlamıştır. Ancak 1990'lı yılların ikinci yarısında yaşanan krizler bankacılık sektörünün mali bünyesinin bozulmasına sebep olmuş ve 2000'li yıllarda bankacılık sektörü çok ciddi bir riske maruz kalmıştır. Bu durum bankaların faaliyetlerinin düzenlenmesine ve denetimine yeni bir yaklaşım getirmiş böylece 'Bankacılık Sektörü', Türkiye ekonomisinde uluslararası rekabete açık ve AB'ye uyum sağlayabilecek bir sektör olmuştur.

Bu gelişmeler ve yenilikler yabancıların ülkemize, ilgilerini artırmıştır. 2004 yılından itibaren yabancıların sektöre girişi ve aktif içindeki paylarının artışı hızlanmıştır. Ancak yabancıların Türk Bankacılık sektörünü tercih etmelerinin tek nedeni, gerçekleştirilen yapısal düzenlemeler değildir. Sahip olduğumuz genç nüfus ve köyden kente göçle birlikte bankacılık sektöründe hizmet verilecek nüfusun oran olarak AB ve ABD ülkelerinde olduğundan çok daha yüksek olması ve bankacılık sektörümüzün bu ülkelere göre daha fazla karlı olmasıdır.

Yabancı bankaların satın alma ya da birleşme şeklinde hızlı olarak sektöre girmeleri, tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalar ağırlıklı olarak, yabancı bankaların ülkemiz açısından çok olumlu bir etki yaratmayacaklarını aksine, kriz dönemlerinde krizi destekler nitelikte hareket edeceklerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle yabancı bankaların sektöre

¹⁴ Bankaların Yabancıların Eline Geçmesi Neden Tehlikelidir. http://www.bizkackisiyiz.com/yazi.php?yazi_id=34194.

girişinin sınırlandırılmasının, özellikle büyük ölçekli bankaların özelleştirilmesinde, yabancı sermayenin sınırlandırılmasının bankacılık sektörümüzün gelişmesi ve elde edilecek yüksek kar marjının ülkemizde kalması için gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Yabancı bankaların yerel bankacılık sisteminde artan paylarının en önemli etkisi, yerel bankalar üzerinde artan rekabet baskısı olduğu söylenebilir. Sağlam altyapıya, yüksek sermayeye, kalifiye iş gücüne, bilgi ve deneyime sahip yabancı bankalarla rekabet edebilmek için, yerel bankalar da kendilerini yenilemek ve kuvvetlendirmek durumunda kalmaktadırlar. Aynı zamanda da yabancı bankalar piyasada müşterilere sunulan hizmetlerin kalite ve çeşitliliğinin artmasını sağlamakta olduklarını belirtebiliriz.

Kaynakça

“26 bankada yabancı payı yüzde 50’yi aştı”, http://www.cnnturk.com/EKONOMI/GENEL/haber_detay.asp?PID=40&haberID=406116.

ATO, Paranın Yabancı Damatları Raporu, 2006, <http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php?sira=430>.

“Bankacılığın Gelişimi ve Türkiye de Yabancı Bankacılık Sistemi”, http://www.anadoluhaber.net/doc_file/yabancibankalar.doc.

“Bankacılık Sektöründe Risk Oramı Yükseldi”, <http://www.sabah.com.tr/2007/11/03/haber,6434927F0123457884295DD4B22952C>.

BDDK, Bankacılık Sektörüne yabancı Girişi, <http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/rapor/bddk/arastirma/2005-6.pdf>.

“Bankaların Yabancıların Eline Geçmesi Neden Tehlikelidir?” http://www.bizkackisiyiz.com/yazi.php?yazi_id=34194.

Çağlayan, Levent, “Bankacılıktaki Yabancılaşmayı Nasıl Anlamalı?”, http://www.stratejikbo-yut.com/article_detail.php?id=65.

Çakar, Vesile, “Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri”, <http://www.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/vesilecakar.pdf>.

Dede, Anıl Gürçay, Türk bankacılık Sektörünün Yapısal Dönüşüm Sürecinde Yabancı Sermayeli Bankaların Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Temmuz 2007.

Fidanoğlu, Dilek Filiz, “Türk Bankacılık Sistemi Yok Oluyor”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=617&sayfa=23>, (8.10.2007).

Sevimeser, Nüri Cemhan, Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Faaliyetleri ve Etkileri, Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2005.

Türkiye Bankalar Birliği, “Türkiye de Yabancı Bankalar”, Bankacılar Dergisi, Sayı 52, Mart 2005.

Türkiye Bankalar Birliği, Yabancı Bankalar, <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi52/1-yabancibankalar.pdf>.

Türkiye Bankalar Birliği, Aralık Ayı Verileri, 2007.

“Türk Bankaları Neden Kıpışıyor”, [http://www.forumpaylas.net/showthread.php?t=9305\(25.12.2007\)](http://www.forumpaylas.net/showthread.php?t=9305(25.12.2007)).